משנה · אחרונים · רש״ש · סדר נזיקין

רש״ש על משנה סנהדרין

רבי שמואל שטראשון [הרש"ש]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רש״ש על משנה סנהדרין

רבי שמואל שטראשון [הרש"ש]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רשש-על-משנה-סנהדרין/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ג 5
משנה ה 6
משנה ו 7
פרק ב 7
משנה א 7
משנה ב 8
משנה ג 9
פרק ג 9
משנה ב 9
משנה ד 9
משנה ה 10
משנה ו 10
משנה ח 10
פרק ד 10
משנה א 10
משנה ג 10
פרק ה 11
משנה א 11
משנה ב 11
משנה ג 12
משנה ד 12
משנה ה 12
פרק ו 12
משנה ב 12
משנה ד 13
פרק ז 13
משנה א 13
משנה ב 13
משנה ד 13
משנה ח 14
משנה י 14
משנה ש 14
פרק ח 14
משנה ב 14
פרק ט 15
משנה א 15
משנה ב 15
פרק י 15
משנה א 15
משנה ג 15
פרק יא 16
משנה ב 16
משנה ד 16
משנה ו 16

פרק א

משנה א

בתוי"ט ד"ה נזק כו' ופי' התוס' כו' ומ"מ קשיא אמאי שייר לאינך נזקים. ותמיהני דהא כ' התוס' לעיל בד"ה שלא דנזקי שור בשור וכל הני דעבדינן שליחותייהו הויין בכלל הודאות והלואות דהיינו בכלל דיני ממונות דתני ברישא:

שם בתוי"ט ד"ה מפני שיש כו' או שהם פסולים ולפיכך הוסיפו כו' כ"פ הרמב"ם אבל כו' ל"י מאי קאמר כו' דהא עדיין הם יושבים ודנין עם אלו. אולי דעת התוי"ט שגם בדיינין נמצא אחד מהם קרוב או פסול דינם בטל. אולם ד"ז תלוי באשלי רברבי ועי' תומים סי' מ"ו ס"ק כ"ח שהוכיח דעת הרי"ף ששאר הדיינים לא נפסלו. וא"כ י"ל שגם הרמב"ם הולך בזה בשיטת רבו הרי"ף:

בא"ד שהרי אמת הוא שא' אמר א"י. אבל מה יענה להא דתנן לקמן (מ' א') י"ב מחייבין וי"א מזכין דיוסיפו הדיינין. וי"ל דהתם ג"כ אמת הוא שלא היו יכולין להכריע גם אחד מהם לדעתם כדאיתא שם בגמרא בסוה"פ כדי שלא יצאו מב"ד מעורבבין:

משנה ב

במשנה רשב"ג אומר כו'. עי' ברע"ב ובתוי"ט ובמהרש"א. ובפשוטא נראה דהב' שמוסיפין בסוף לתשלום ז' אינם לסיועת המו"מ אם צריכה לעבר (דזה כבר נגמר בהחמשה כיון דג' אמרו דצריכה הולכין אחר הרוב) רק בכדי שיוגמר העבור במושב ז' לטעמים דלקמן וכ"מ מפירש"י. אולם דעת הרמב"ם בפי' ובחבורו פ"ד מהל' קה"ח ה"י נראה דאחר הוספת הב' האחרונים נו"נ עוד הפעם וכ"נ מפירש"י בשבת (יא) ד"ה עיבור שנה. וכבר כתבתי זאת בהגהותי למ"ר ויקרא פכ"ט. ונראה דאף לדעת הרמב"ם ה"ה אם בתחלה הסכימו כל הג' שנצרך לישב מוסיפין עוד ב' שיהיה המו"מ בה' וכן אף אם הסכימו כל הה' שצריכה להתעבר מוסיפין עוד ב' שיהיה הגמר בז'. ותמה אנכי על המפרש להל' קה"ח ואחריו נמשך התוי"ט שנראה דעתו שאם הסכימו כולם אין מהצורך להוסיף. ומה שמדמה שם עיבור השנה לד"נ. נ"ל ראיה מה דפסק הרמב"ם שם דמתחילין בה מן הצד כד"נ. ומפרשיו לא חשפו מקורו. והוא מהירושלמי בפ"ב דר"ה ה"ה ובפרקין ה"ב. וטעמא נ"ל דנ"מ בה לד"נ להעשות בני עונשין בני יג"ש ובנות יב"ש. וגם להעשות בן תשע ובת ג' שתהא ביאתן ביאה להענש אחרים ע"י. ומש"כ התוי"ט בסה"ד להשלים המכוון כו' להיות כו' והאסיף בזמנן. משמע דמעברין ג"כ בשביל האסיף שיהא בזמן החג כדכתיב וחג האסיף. אך ל"מ זה בגמרתינו רק אם תקופת תמוז נמשכת כו' וכמש"כ בדבור הקודם אח"ז מצאתי בת"כ פרשת אמור באספכם את תבואת

הארץ עבר אה"ש שתעשה החג באסיפת הפירות. הביאו רש"י בנימוקיו בשינוי לשון קצת ומפירוש הרמב"ן שם משמע דזהו על פירות האילן דלקמן (י"א ב') ודלא כפירש"י ותוס' שם והרמב"ם בפ"ד מהל' קה"ח ה"ג מפרש שלא צמחו פירות האילן שדרכן לצמח בזמן הפסח ובאמת יש לתמוה על הת"כ איך יכולין ב"ד לידע קודם ניסן מה יהיה בשלהי קייטא באסיפת הפירות וביותר כשרואין שהאביב הוא בזמנו ועי' תוס' שם בד"ה או דילמא:

משנה ג

במשנה הערכין המטלטלין כו' עי' רע"ב ותוי"ט. ק"ל מאי איריא ערכין אפילו דמי נמי בשלמא לאוקימתא קמייתא בגמ' י"ל דאתי לאשמועינן אגב אורחיה כר"מ דאין אדם מ"ד לבטלה. ולהשניה שם נמי י"ל דאשמעינן דאע"ג דערך הוא דבר קצוב לפי השנים מ"מ כשאמר הרי אלו לערכי דעתו לאתפוסי כל דמי שויין אף אם המה הרבה יותר מדמי ערכו הקצוב. דל"ד להא דמ"ג פ"ב דשקלים ע"ש דהתם כתיב העשיר לא ירבה אבל הכא כמה דבעי מנדב לבהד"ב וכש"כ בדמי עלי דאינו קצוב. אבל לאוקימתא זו קשה. ואולי בדמי עלי כיון דצריך עשרה למשיימיה לא פסיקא ליה למתני בשלשה. אולם קשה דמ"ל נמי באומר הרי עלי מנה לבדה"ב וכדאמרינן בב"ק (ס"ד ו') וכן מ"ל בנהנה מן ההקדש דמשלם קרן וחומש ועמש"ש בב"ק שם. ולזה יש לומר דמועל אינו משלם בקרקע דהתשלומין הוא כמו פדיית ההקדש שנהנה ממנו (עמש"כ בס"ד ברפ"ו דתרומות) ואין הקדש נפדה בקרקע. או מדכתיב גבה ונתן אותו לכהן וכמו שפי' הרע"ב בפי"ח דשבת על הא דהקדש א"נ בקרקע משום דכתיב ונתן אה"ע כו' דבר הניתן מיד ליד והוא מפי' הרמב"ם אך התוי"ט קיהה בדרשה זו ועי' ג"כ מש"כ שמה בס"ד. והעיקר נ"ל דמתניתין תרתי תני הערכין ר"ל עני שהעריך שנידון בהשג יד בג' דצריך ג' לאמוד ערך השגת ידו דבו כתיבי הג' כהנים. והמטלטלין זהו דין שני אף בעשיר דאם בא לגבות ממנו מטלטלין ג"כ בג'. וה"ה בדמי ובהרי עלי מנה כו' אלא משום דאיירי בערכין נקטיה. וזה ילפינן מג' כהנים דכתיבי גבי פדיון בהמה דמה לי עיולי כו'. וכן הא דאמר קרקעות בעשרה דמשמע דזהו פי' והקרקעות תשעה וכהן דמתניתין ה"ה אם בא לפדותן מן ההקדש דעיקר כהנים כתיבי בזה. ודברי התוי"ט בכאן מגומגמין:

שם ברע"ב ד"ה אחד מהן כהן דבערכין כהן כתיב כערכך הכהן. ל"ד בתרתי חדא דזה כתיב בפדיון בהמה. שנית דה"ל למינקט כהן קמא הכתוב שם וגם התוי"ט ל"ד בזה ע"ש. גם מש"כ דל"ד בערכין אלא ה"ה בהקדשות כו' אינו מוכרח די"ל דדוקא בערכין

(וכמש"כ לעיל פי' הערכין דמתניתין) משום דכהן קמא דאתא לגופא בהו כתיב אבל אינך אדרבה אתו לרבות אפי' ישראל כדלקמן:

שם בתוי"ט ד"ה סמיכת זקנים כו' לפי שאפשר לדחות ראיית הרמב"ם כו' אך מה יענה להא דאיתא בעירובין (מ"ג ב') לב"ד הגדול אתא ע"ש הרי דאיתא לב"ד הגדול טרם ביאתו:

שם בתוי"ט ד"ה והמיאונין. דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון כו'. רש"י. הנו"ב במ"ת חא"ע סימן קי"ד וכן בתור"ע הבינו דר"ל כעין גט של תורה. וקהו בזה דהיכן מצינו בגט שיהא צריך ג'. ולי אפשר לומר דכוונתו על חליצה שהיא כעין מיאון שהיבם ממאן ליבמה כדכתיב מאן יבמי וגו':

משנה ה

במשנה אין מוסיפין על העיר כו'. ופרש"י ירושלים. וכתב הרע"ב (והוא מהרמב"ם) דאין מוסיפין קדושה כו'. וק"ל מדוע לא תני כל העיירות המוקפות חומה דקדושות ג"כ לענין שילוח מצורעים (פ"א דכלים מ"ז). ולפמ"ש הרע"ב שם (והוא מהר"ש) דדוקא מוקפות חומה מימות יהב"נ. [ועי' רש"י מגילה (י' ב') ד"ה כל המצות ובשבועות ט"ז סע"א] אולי אף סנהדרי של ע"א לא מהני להרחיב החומה. אבל ק"ק גם משאר עיירות שאמק"ח דקדושות ג"כ לענין הוצאת אבנים המנוגעות מהן כמ"ש שם התוי"ט. וכמו כן קשה מהר הבית דהוא נגד מחנה לויה ומשתלחין ממנו זבים כו' ועי' תוס' שבועות (ט"ו) ד"ה ויוצא. ואולי גם עליו אין יכולים להוסיף כי משכו שהוא ה' מאות אמה על המ"א והוא מרומז בקרא דרוחב חמשים בחמשים. שיהיה שטחו נ' פעמים כחצר המשכן כמש"כ המפרש המכונה בשם רש"י בד"ה (א' כ"ח י"ט) אלא שלשונו מגומגם שם. וכש"כ שלא היו רשאין להוסיף על ההיכל כי הכל בכתב כו'. רק על המזבח שהוסיפו לדעת ר' יוסי בבית שני מקרא דרשו כדאיתא בזבחים (ס"ב) ומה שהוסיפו על רוחב האולם לעשותו י"א אמה ובבית שלמה לא היה אלא עשרה אפרש אי"ה במדות:

שם ברע"ב ד"ה את השבט רובו כו' כ"כ רש"י. מה שהקשו הרש"ל והרש"א מהמקשה לקמן בגמרא דאמר אבל כולו לא. לק"מ דרש"י לא בא לשלול כולו אלא דפי' דה"ה רובו דהוא ככולו ברוב המקומות. ולכן מקשה שפיר מעיקר הכוונה. דזה ודאי לא ניתן להאמר שיכוין התנא לרובו דוקא ולא לכולו. אולם מפי' הרמב"ם ומחבורו ברפ"ה מהל' סנהדרין משמע דדוקא כולו. ונ"ל ראיה לפירש"י דהא אמרינן נמי ואי אתה מוציא כל העיר כולה והתם רובה ככולה כדאיתא לקמן (קי"א ב') במשנה ועד שיודח רובה. ומש"כ הרש"א וה"ק ריו"נ בהדיא עד רובו משמע דמרובו כו'. לכאורה תמוה דהא רש"י פי'

בדר' יאשיה וטפי ממאה נפקא כו' אלמא שפי' דעו"ע בכלל וא"כ נוכל לומר גם בדריו"נ דעד רובו ורובו בכלל וכל שאינו כולו ממש הוא נכלל ברובו. וכן הלשון ואפילו ריו"נ ל"ק אלא רובו כו'. מוכח להדיא דלא כדבריו ועי' בלח"מ:

משנה ו

במשנה ומנין להביא עוד שלשה כו' הטייתך לרעה ע"פ שנים. מוכח דאף [בסנהדרי] (בסנהרי) קטנה נגמר הדין לחובה ע"פ שנים מכריעין וכ"מ לקמן בפ' היו בודקין ובכ"מ. וק"ל מדוע לא ילכו לב"ד הגדול וישאלו וכדכתיב כי יפלא וגו' וקמת ועלית וגו' ועוד והצילו העדה כתיב. וביותר קשה להפוסקים דאין סומכין על הרוב היכא דאיכא לברורי: **שם ברי"ב ד"ה אין ב"ד שקול.** ולמ"ל הטייתך לטובה עפ"א כו' כ"כ רש"י. לכאורה הא משכ"ל במוסיפין כמו דמשני ר' אבהו על הטייתך לרעה עפ"ש ונל"פ דהא דאין ב"ד שקול הוא מקרא דלנטות עשה לך ב"ד נוטה כדלקמן (ג' ב'). ולישנא דסוף סוף כו' דלקמן בדברי המקשה קאי על רישא דמילתא דקאמר ומנין להביא עוד כו' הטייתך לרעה עפ"ש. וראיתי להתוי"ט שגם הוא העתיק ע"ז דרשה דלנטות. ולא הרגיש על הרע"ב שפי' טעמא דלמ"ל הטייתך כו' כפירש"י. שוב התבוננתי דרש"י לשיטתו בסוגיא דלקמן דמפרש לנטות אחרי רבים עשה לך ב"ד שיהיה בו נטייה אחרי רבים. וקיצר בכאן וסמיך אדלקמיה:

שם בתוי"ט ד"ה רי"א שבעים כו' דכתיבי קראי כו' הלכך אי לא מסתפינא כו' דכתיבי בקרא ע"ש (וברש"ל משמע דכן היה לפניו הגי' ברש"י) הן לפי פירושו לא היה צריך להגהה דהכתוב שם שנה ושלש שבעים וכן בפ' משפטים כתיב ושבעים מזקני ישראל. ויתפרש ע"ד שאמרו בחולין (כ"ב ב') לא לישתמיט קרא כו' וה"נ לא לישתמיט קרא ולכתוב שבעים ואחד חד זימנא. ולי ה"נ דכוונת הש"ס על הקרא דוישארו שני אנשים דדרשינן (לקמן י"ז) בקלפי נשתיירו ע"ש ואם היה ע"א לא ה"ל להשאר אלא אחד:

פרק ב

משנה א

במשנה רי"א אינו יוצא כו'. בגמ' שפיר קאמר ר"י כו' אלא ה"ק כו' מקדושתו לא יצא כו' ור"י אגב מררי' כו'. משמע דר"י נמי דריש מקדושתו וקרא דומן המקדש ל"י דנסיב במתניתין קאי לתרווייהו ונ"ל משום דמשמע דולא יחלל דכתיב בתריה הוא טעם וביאור להקודם ועי' רש"י במשנה (ועליו נוכל לומר דפי' לפי הס"ד כדרכו) אך על הרע"ב קשה:

שם במשנה דרך כל העם עוברין ובגמ' ש"מ אבלים עומדין וכ"ה עוברין והרע"ב ל"ד במש"כ ועומדין בשורה לנחם. וסיום דבריו הוא כהוגן. אך במשנה דברכות פ"ג איתא ג"כ העומדים בשורה כו':

שם בתוי"ט ד"ה מעיד כו' וזה נדחה דהא כו' ותנן אין מעידין כו'. הן רש"י פי' דהקושיא בגמ' היא מולא דנין אותו וכ"נ שפי' התוס'. והתוי"ט ל"ד שהבין דהקושיא היא מולא מעידין אותו. די"ל דהיינו לחובתו וכדמשמע לישנא דאותו ורי"א למלך דר"ל לזכותו:

משנה ב

בתוי"ט ד"ה לא דן כו' וא"ת כו' יש כאן ט"ס ולכן רבים מתקשים בו. ונראה לסרס התיבות וכצ"ל וא"ת כו' ואף במלכי ב"ד וא"כ ה"נ לא יהיו נדונין מה"ט (ר"ל משום דיהיה נצרך לעמוד כנ"ל) וקשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים (ומה"ט יפסלו ג"כ לדון) וי"ל כו' דשאני ד"נ דחמירי דלכן אין בזיון להם כשיעמדו:

שם ד"ה ולא חולצין כו'. מפני שאסורה לינשא. רש"י. לכאורה ה"נ דמצות חליצה אינה בכדי שתהא מותרת להנשא. אלא שהיא מצוה מטעם הכמוס מאתנו אף אם אינה רוצה להנשא לעולם. ובתשובת חכ"צ סי' א' משמע דדעתו ג"כ דאם אינה רוצה אין כאן מצוה וצ"ע בד"ז ועמש"כ ביבמות (ל"ט ב') בס"ד. ואולי י"ל דכוונת רש"י דקרא לא מיירי אלא באותן שהן מותרות להנשא משום דכתיב ל"ת אה"מ החוצה כו' דמשמע דזולת זה שזקוקה ליבום היתה מותרת לחוץ עי' פסחים (ר"ד ל"ו) מי שאיסורו משום ב"ת חמץ בלבד כו' ובר"ש פ"א דטהרות מ"ג. וכמו דאמרינן בקדושין (ר"ד י"ב) היכא דלא מצי מיעד לא הוה זביני זבינא כו'. אך מקרא זה יש לדחות בהא דאיתא שם (י"ג ב') בסוגיא דמיתת בעל מתרת ע"ש. אבל י"ל מהא דכתיב בסה"פ ונקרא שמו בישראל דדרשינן שם (י"ד) כיון שחלץ כו' הותרה לכ"י. אלמא דאיירי קרא באותן שמותרות להנשא אחר החליצה. וממזרת ונתינה דחולצות. מותרות הן לפסולים:

והרמב"ם בחבורו פ"ב מהל' מלכים ה"ג כ' כיון שא"א ליבם את אשתו כך אין חולצין לה כו'. ונ"פ דר"ל מטעם דכל העולה ליבום עולה לחליצה כו' (ולא עמדתי ע"ד מרן הכ"מ שחתר למצוא טעם על הא דאין חולצין ויש בו חסרון מלת או קודם משום דגנאי כו' כי ב' טעמים חלוקים הם) אלא דק"ל דהא חייבי עשה דעלמא גם כן מדאורייתא ל"ע ליבום דאין עשה דוחה עשה מ"מ מרבינן מיבמתו דעולין לחליצה כמ"ש התוס' בפ' כיצד (כ' ב') ד"ה גזירה וכ"כ הה"מ בפ"ו מהל' יבום הל"י בשם בה"ג דריבויא דיבמתו דרשינן לאלמנה מן הנשואים ע"ש. ומאי אולמא האי עשה דשום תשים עליך שתהא אימתו עליך משארי עשה. ואין לומר כיון דרשות בידו להרוג המבזהו כמ"ש הרמב"ם בפ"ג מהל'

מלכים. לכן יבמתו דומה לעריות דח"כ. דהא ודאי דתפסי בה קדושין והגמרא שם תלי טעמא בהכי. ודע דנ"ב דאף דאינו חולץ וא"מ מ"מ אסורה להנשא לשוק ונשארה זקוקה אף אם אין שם אח אלא הוא וכלשון הרמב"ם באם מת הוא אלא תשב לעולם בזיקתה:

משנה ג

במש' וכשמברין אותו כה"ע סמוכין עה"א כו'. ולעיל גבי כה"ג מסובין (ובמשב"ג גם כאן מסובין). ונ"ל דגבי כה"ג גם המה אוכלין אתו כדרך כל המברין דפי' הר"ב בפ"ג דמו"ק מ"ז. אבל במלך לא היה אוכלין אתו דנראה כעין גסות ולהכי נקיט סמוכין:

פרק ג

משנה ב

ברע"ב ד"ה נאמן עלי אבא להיות דיין. כ"כ רש"י וכ"ע התוספות יו"ט דלרבותא נקיט כו'. הן לעיל (כ"ג סע"א) גלה לן כוונתו דז"ל שם נאמן כו' בדיינין מיירי מדקתני שלשה רועי בקר:

משנה ד

במשנה ואלו הן הקרובין אביו כו' וכן במ"ר ר"פ שופטים. אבל מהרמב"ם בפי' מוכח להדיא דל"ג ליה [אביו וכ"ה במשב"ג] ונתן טעם לדבר. ואין לה"ר דל"ג ליה מדתני ר"ח לקמן שמונה אבות כו' משום דל"ח אלא הני דאיתנייהו בבניהם וחתניהם (וכמו דל"ח גיסו וחורגו מה"ט) ואביו אינו בבן וחתן שיעלו במנין דהיינו אחיו ובעל אחותו דתני בהדיא. אף שכ' התוס' שם דגם בהני איכא טובא דחדא נינהו היינו עם הנך דאתו מכללא. אבל כל הכ"ד המה אישים נפרדים ודו"ק:

שם וכל הראוי ליורשו. בפשטיה משמע דזהו ג"כ ממשנה ראשונה וכ"נ שהבין רש"ל מפירש"י אבל נתחוור יותר בפי' הרמב"ם דזוהי תשלום משנת ר"ע. ולכאורה אדרבה פי' זה תמוה דהאר"י זו משנת ר"ע דמשמע דקאי על כל מה דחשיב הת"ק והוא קחשיב אחי אמו ובעל אחות אמו וכן בנו של בעל אמו דהוא אחיו מן האם כדלקמן בגמרא. והתוי"ט שמלא א"ד דהא בכלל דודו הוא אף מן האם. בעיני אז"נ דהא דודו וב"ד דקרא (ויקרא כ"ה) דוקא מן האב כדאיתא ביבמות (נ"ד ב') וע"ש. גם מש"כ וגיסו נמי כו' ראויות לירש זא"ז כו'. הן לקמן בגמרא גבי מתנתא דהוו חתימי עלה תרי גיסי משמע דלר' יוסי דמתניתין כשר בגיסו ואולי יפרש דהיינו למשנה ראשונה ועי' בסוגיא זו במאור ובמלחמות:

משנה ה

במשנה שונא כל שלא דבר עמו ג״י באיבה. נ״פ דשיעור דג״י הוא מהכתוב והוא לא שונא לו מתמול שלשם (דברים י״ט:ד׳). ועי׳ ב״ק (ס״ד כ״ג) בדרשת אביי במתמול שלשום דשור המועד ובתוס׳ שם:

משנה ו

ברע״ב ד״ה אפילו כו׳ ואע״ג כו׳ כ״כ רש״י. והתוי״ט דייק מזה דלא ס״ל מש״כ הכ״מ לחלק דדוקא בד״נ אמרינן דהוא כמאן דליתא ע״ש ול״ד במחכ״ת דהם ל״א אלא עכשיו כשאומר א״י הוה כמאן דליתיה. אבל אח״כ כאשר התבונן ואומר דעת ברור אף דבד״נ גם בזה אין שומעין לו וכמש״כ לעיל (י״ז) מ״מ בד״מ יכול להיות דשומעין לו כדעת הכ״מ:

משנה ח

במשנה אמר לו כל ראיות כו׳. ברי״ף ורא״ש הגי׳ אמרו. וכן לקמן אמר הבא ראיה כו׳ הגי׳ ברא״ש אמרו לו וברי״ף ל״ג ליה כלל. אמנם מצינו רבות בש״ס דקרו לב״ד בלשון יחיד וכן הכא סותר את הדין פירש״י בית דינו:

שם הבא עדים ואמר אין לי כו׳ ה״ז אינו כלום. שינה מלשון הרישא דתני אינו סותר. לומר דאף קודם גמר דין אין בהם כלום:

פרק ד

משנה א

במשנה מה בין ד״מ לד״נ כו׳. ק״ל מדוע לא חשיב הא דעדות מיוחדת כשרה בד״מ ולא בד״נ כדאיתא במכות (ו׳ ב׳):

שם ד״נ כו׳ ואין מחזירין לחובה נ״ל דאם בתחלה חייבוהו ואחר כך החזירוהו לזכות מחזירין לחובה ואין אני קורא בזה צדיק אל תהרוג כיון דבפעם הראשון יצא חייב. וראיה מלקמן (ע״ח) בפלוגתת ר״נ ורבנן דאמרי שם לר״נ דאמדוהו לחיים ומת ל״צ קרא שהרי יצא מב״ד זכאי ופירש״י ונ״ל מצדיק א״ת. ואפ״ה מצריך קרא להיכא דאמדוהו למיתה והקל ואמדוהו לחיים ומת. וגם זה מטעם שרגלים לדבר ועי׳ פירש״י שם ד״ה אין אומד אחר אומד:

משנה ג

בתי״ט ד״ה כחצי גורן. אין פני הראשונים רואים זא״ז. רש״י. ר״ל ראשון שבקצה מזה עם הראשון שבקצה אחר:

[**שם בתוי"ט** ד"ה ר' יהודה אומר ג' כו' שאם יטעה האחד יוכיח כתבו (על) של חבירו. נ"ב הב"ח מחקו מפירש"י. מהגרמ"ש]:

פרק ה

משנה א

ברע"ב ד"ה מכירים כו' וזו כו' אלא כשאר בדיקות שאינן כו' [**ברש"י הלשון אלא כל שאר בדיקות אינו כו'**]. זה פשוט דמ"מ אינו בכלל בהא דתני בדיקות אמר א"י כו' עדותן קיימת. דודאי אם א"י אם ישראל או נכרי עדותן בטלה ובשבועות (ל"ד) אמרינן מי לא בעי מידע אם נכרי הרג כו' וכן אם לא התרו בו אינו כלום. ולשון הרמב"ם בפי' אין זה מכלל החקירות כו' אבל הוא דבר שאין שם עדות כו' אלא שידע אמיתתו. ובר"פ דלעיל כ' כי החקירה והדרישה כו' כגון כמה הלוה כו' ועל איזה דרך הלוהו. וע"ע בחבורו פ"א מהל' עדות ה"ד וברפ"ב שם ובמל"מ. ודע דמדבריו ברפי"ב מה"ס נראה שמפרש דאותו קאי על העובר עבירה וזה נ"ל יותר דכיון דלא נזכר מקודם דמיירי בעדות רציחה משמע דזה אייר בכל העבירות. ומה שאמר בברייתא ע"ז נכרי הרג כו' איננו ביאור להקודם רק הוא שאלה בפ"ע אולם גם לדידי יקשה מה דלא הזכיר בברייתא קודם שאלת נכרי הרג. ההורג אה"נ כמו דהקדים העובד ע"ז לשאלת את מי עבד. אך מצאתי כה"ג בספ"ק דמכות היכי הוו עבדי כו' טרפה הרג כו' ולא הקדים לומר בהורג אה"נ כדמקדים שם בבועל את הערוה. אך שם י"ל משום דבמתניתין שם ארשב"ג אף הן מרבים שופכי דמים הרי דאיירי ברוצח:

משנה ב

ברע"ב ד"ה אמר א' א"י כו' ואפי' הן מאה כו' כ"כ רש"י. הן לא פירשו כמסקנא דרבא לקמן (מ"א ב') ויותר קשה על הרע"ב שנמשך אחריו (כי רש"י אורחיה לפעמים לפרש במשנה כהס"ד) ובפרט לדעת הרמב"ם שפסק כמסקנתו דרבא בפ"ב מהלכות עדות הל"ג וע"ש בלח"מ ובמש"כ בס"ד במכות. והפלא על התוי"ט שהעתיק בסמוך אוקימתא דרבא ולא העיר מדברי הר"ב מאומה:

שם במשנה בזמן שמכחישין זה את זה עדותן בטלה. וכ' הרמב"ם בחבורו בפ"ב מהל' עדות ה"ג דאפילו אחד הכחיש את שנים. ולכאורה יפלא דהא אפילו אם היה מכחישן לגמרי אין דבריו ש"א במקום שנים ואולי דהכא גרע דכיון דגם הוא מודה בגוף הענין א"כ הוה עד כמוהם והואיל דהוא מוכחש משנים הוה כנמצא א' מהם פסול דעדות כולן

בטלה ועי' לשון רש"י לקמן (ס' סע"א) ול"ד למש"כ התוס' לעיל (ל"א) בסד"ה שב"ש. דהתם מכחשי אהדדי בגוף הענין ועי' לקמן בגמ' (מ"א):

משנה ג

בתוי"ט ד"ה אחד אומר בשלשה כו' דבתרי עבורי והעיר על זה בראשון לציון דבגמ' תרי שפורא. ועל פיו הגיהו כן בתוי"ט בד"ח. ול"ד דזה אומר הש"ס לדחויי הסיעתא אבל אליבא דאמת דפסקינן כריו"ח נשאר הטעם דתרי עבורי (ומשום דברובא ידע) וכ"ה בתד"ה שזה בסופו. וכן בפסחים שם:

משנה ד

במשנה אמר א' מן התלמידים כו' מעלין אותו ומושיבין כו' ואפי' הוא אומר כו' שומעין לו. משינוי הלשון נראה דתלמיד מתחשב ג"כ למנין כאשר יצטרך לילך אחר הרוב. וכדמוכח נמי מהא דריב"ח לעיל (ל"ד) אחד מה"ת שזיכה ומת רואין אותו כאילו חי כו' ופירש"י לענין המנין. אבל הנידון פשוט דאינו מן המנין רק דשומעין דבריו אולי יישרו בעיני הדיינים או מקצתם וכן מתבאר בירושלמי הל' ה' וכ"כ בשם הרמב"ן. ובדברי הרמב"ם בחבורו פ"י ה"ח נראה דיש ט"ס ועולה למנין הכתוב אצל הנידון צריך להציגו לעיל בא' מן התלמידים. והא דפריך לעיל (י"ז) לרעה ע"פ שנים ל"מ לה הוה מצי לשנויי בכה"ג בא' מה"ת. או דזה נכלל ג"כ במוסיפין דמשני התם:

משנה ה

במשנה וכמה מוסיפין ב' ב' כו'. הן למאי דאמרי' לעיל (י"ז) דהאי דקאמר א"י כמאן דליתיה דמי (עמש"כ שם) ע"כ באחרונה אין מוסיפין אלא אחד דאל"כ המ"ל ע"א ועמש"כ בספ"ק:

פרק ו

משנה ב

במשנה אומרים לו התודה (ר"ל על כל עבירות שעבר מימיו) כו' שכן מצינו בעכן כו' וכזאת כו' (ר"ל שכן גם עכן התודה גם על מעילתו בחרמים אחרים וזהו אולי כוונת רש"י במ"ש בגמרא כו') ואם א"י להתודות (ר"ל שאינו זוכר כל העבירות) א"ל אמור (בסתם) תהא כו':

שם ברע"ב ד"ה תן לו תודה ואע"ג דאין אדם נהרג על הודאתו כו'. והוא מפי' הרמב"ם אבל לא השלים דבריו. ובגמ' א"ל יהושע בגורל אתה בא עלי כו'. משמע דע"י הגורל לבד (אפי' אם לא היה מודה) רצה להרגו וכמו שא"ל ה' והיה הנלכד כו' ישרף רק שבקשהו

שיתודה בכדי שידעו הכל שמשפט הגורל הוא מה' ושמו יהיה מכובד וגם כדי שיהיה לו כפרה:

משנה ד

בתוי"ט סד"ה ואין האשה כו' וא"כ למה צריך לרבויי. ול"נ דה"א דלא מרבינן אלא כעין מקלל שעל חטאו נהרג ובכל ימי צבאו משא"כ בסו"מ שע"ש סופו נהרג ואינו אלא עד שיקיף זקן או עד שראוי לקרותו אב:

פרק ז

משנה א

בתוי"ט ד"ה סקילה כו' ומ"ש הר"ב ונ"מ כו' כ"פ רש"י כו' ויש לתמוה כו' ע"ש ופשוט דרש"י נקיט לישנא דגמרא לקמן (נ' ב') נ"מ למי שנתחייב ב' מב"ד נידן בחמורה וע"ש במהרש"א:

משנה ב

במשנה רי"א אף הוא כו'. נל"פ דלקמן במתני' תני ג"כ בהנחנקין כריכת סודר כו' לכן קאמר אף הוא ר"ל שהוא מהנשרפין אם מת כו' ורש"י נדחק בזה:

שם ברע"ב ד"ה וחומרת כו'. ולא נשרפו גופותם דכתיב וישאום בכתנותם. ותימה דבגמ' איתא ומאן דיליף מב"א מנ"ל דכתיב וימותו כו' כעין מיתה כו' אותם ולא בגדיהם ועי' בתוס':

משנה ד

בתוי"ט ד"ה הזכור כו' וכתבו התוס' והא דלא קתני והביא זכר עליו כו'. ולעדנ"פ דכיון דתני הבא עה"ז ממילא מישתמע גם הנשכב וכמו דבכל העריות לא תני להנשכבות באפי נפשייהו ובזה א"ש מה שאמר אם כו' בהמה מה חטאה דגמגם התוי"ט דהלא לא נשנית מקודם דהבהמה נהרגת ע"ש שנדחק וכן נ"ל דהא דל"ת והביא בהמה עליו הוא דמיסרך סריך בלישנא דריש כריתות דלא מיתניא ליה התם משום דליכא חילוק חטאות בהם כדאיתא (שם ג'). ולפ"ז אתיא כמין חומר הא דהשמיט התם הביא זכר עליו דהוא למנינא לשינויי דריו"ח שם דמיסרך סריך בלישנא דהכא. אולם מלקמן (ס"ה א') קצת סתירה לזה. ודעת התוס' בקושייתם מהביא זכר עליו. י"ל ע"פ מש"כ רש"י שם בכריתות ד"ה דאר"א ואי קשיא כו' אבל מ"ז דלא מיתהני כו' ע"ש. וע"ע בתוס' יבמות (נ"ד ב') בד"ה בזכור:

משנה ח

בתוי"ט ד"ה וחכמים פוטרים כו'. והר"ב וכן הרמב"ם [מש"כ גם כן בשם הרמב"ם לא נמצא בפי' שלפנינו] שפירשו לעיל כו' דאל"ה בענין המשנה אינו מוכרח. ואני אומר דמוכרח מדתני יכה יוסי את יוסי כדפירש"י וכן דברי הכ"מ (שהביא שם) דלכן פסק הרמב"ם כן משום סתמא דברייתא דהכא תמוהים דיותר הל"ל מן המשנה עצמה מן יכה יוסי כנ"ל והכ"מ כ' שם בהל' ח' בעצמו ולהכי נקט יכה דא"ח עד שיברך שם בשם כמו שקדם. ול"נ ראיה דבד"ז ליכא פלוגתא מהא דמשני לקמן בעינא שם בשם ולא מקשה הניחא למ"ד דבעינא כו' אלא למ"ד דלא בעי מא"ל:

משנה י

במשנה אמר לשנים הן עדיו כו' מדברי התוי"ט ד"ה מכמינים נראה דלשנים א"צ לומר לו היאך נניח כו'. אבל ל"נ כן מהתוס' לעיל (ס"ד ח') ע"ש:

משנה ש

בתוי"ט ד"ה המדיח זה האומר כו' פי' הר"ב כו' דהך סיפא כרבנן כו' ורישא כו' כר"ש כו' והוא כדקס"ד דמקשה ותמוה ונראה דהוא מפרש רישא ר"ש וסיפא רבנן הוא תירוץ כסתמא דהש"ס [וכה"ג פירש"י בב"מ מ"א בד"ה אתאן לר"ע] וכה"ג משני ר"ח במגילה (ט' ב') ובהוריות (י"ב ב') ומהרמב"ם בפי' נראה דמפרש דנביא המסית את היחיד לכ"ע בחנק (ובחבורו בפ"ד מהל' ע"ז חזר בו) ודקאמר הש"ס טעמא דהדיוט הא נביא בחנק הוא בניחותא והקושיא איננה רק מוהמסית את ההדיוט טעמא כו' ובשנויא דר"פ גריס כי קתני מסית את ההדיוט להכמנה ור"ל דלמדיח אין מכמינים וב"ס היה ג"כ מסית:

פרק ח

משנה ב

במשנה אכל טבל כו' עד שלא נפדו. התוי"ט הכריח דל"ג לה דהא א"ח עד שיאכל בשר וישתה יין. ומשום הא לא איריא די"ל דהכוונה דהיין ששתה היה טבל ושתיה בכלל אכילה ושיגרא דלישני דהקודמים נקיט. ומע"ש של"נ דקתני אף שצריך שיקח במעות כמש"כ רש"י לקמן (ע"ב בד"ה אכל מע"ש) וא"כ ממילא נפדה מ"ל דלקחו דרך מקח ולא נתכוין שיהיו המעות נתפסים בקדושת מעשר (עי' בהרע"ב פ"ד דמע"ש מ"ו) או שלקחו באסימון והקדש מ"ל כנסכים שקדשו בכלי דשוב אין להם פדיון:

[**שם בתוי"ט סד"ה אכל דבר כו' ואני תמה דהא עבור החדש כו'** נ"ב עי' בחידושי הרש"א. מהגרמ"ש]

פרק ט

משנה א

במשנה רוצח שהכה א"ר באבן כו'. נראה דחשיב כאן כולהו ד"מ ב"ד. אבן הוא סקילה ברזל סייף מים חנק אור שרפה. ואשמעינן דלא נהרג באותו מיתה שהרג דס"ד דנילף ק"ו מעדים זוממין עיין מכות (ב' ב') בתוס':

משנה ב

בתוי"ט ד"ה נתכוין כו' משום דכי אתרו ביה ה"ס הוא כו' רש"י. ועי' לקמן בתד"ה א"נ דה"ס כה"ג לכ"ע לא הוה התראה אבל ל"י מה הכריחם לטע"ז הלא בפשוט י"ל מטעם דבעינן שיתכוין למה שחייבין עליו מיתה וכמו לר"ש דפטור אפילו בנתכוין לזה והרג לזה דהוי התראת ודאי וכ"מ במכות (ז' ב') דעל הא דתניא שם בבלי דעת פרט למתכוין מפרש רבה למתכוין להרוג אה"ב וכו' ואם איתא דפטור דידהו מקטלא הוא מטעם התראה גרוע א"כ לוקי בלא התרו בו ואפי' נתכוין לאדם ולפמש"כ התוס' שם יש לדחות:

פרק י

משנה א

במשנה שנאמר ועמך כו' יירשו ארץ . בתוי"ט בשם הרמב"ם בחבורו ארץ זו משל כו'. הוא ז"ל כ"כ לשיטתו שם בפ"ח (ע"ש בכ"מ) שעוה"ב הוא עולם הנשמות. אבל לפי' הרע"ב שהוא אחר התחיה יהיה ארץ כמשמעו:

משנה ג

במשנה אבל עומדין בדין. נראה דקאי אתרוייהו ר"ל על דור הפלגה ועל אנשי סדום ור"נ לא פליג אלא על אנשי סדום ולא על דור הפלגה וזהו כוונת רש"י במש"כ ובחדא פליג והתוי"ט ל"ד בזה:

שם הגר"א ז"ל גורס עדת קרח קודם דור המדבר ונראה ראיה מפסקי דגמרא דמפרש תחלה עדת קרח ואח"כ דור המדבר:

שם במשנה אמר ליה אינם עומדים בעדת צדיקים אבל עומדים בעדת רשעים. לכאורה שפיר קאמרי רבנן ונ"ל דר"נ מפרש לקרא ע"פ מדה י"ט מל"ב מדות דר"א בנו של ריה"ג מדבר שנאמר בזה והוא הדין לחברו ע"ש:

שם עדת קרח אינם עתידים לעלות כו'. לכאורה עדת קרח הם הר"ן איש השרופים והראיה מהמקרא אינה על הבלועים אולם מצאתי בפירש"י בפסחים (נ"ד) שקורא ג"כ להבלועים עדת קרח וכן הרע"ב בפ"ה דאבות במ"ו:

פרק יא

משנה ב

במשנה נמצא חומרו קולו. עי' פירש"י. ולכאורה הנל"פ דחומרו ר"ל חומר העבירה דעדיין לא הגיע להוראה והעיז נגד הסנה"ג גורם לו להקל שאינו נהרג וכמו שפי' הרע"ב והוא מהרמב"ם. אולם לשון כזה יש בפ"ד דחלה מ"ה ושם אינו מתפרש רק ע"ד פירש"י דהכא. אך מצינו רבות שהלשון שוה והפירוש משתנה. [ובפרה פ"ד מ"ד איתא ג"כ כלשון זה ושם יש לכוין ב' הפירושים]:

משנה ד

במשנה אלא מעלין אותו לב"ד הגדול שבירושלים כו'. משמע דבעינן שב"ד הגדול יהיה שם ג"כ דוקא ואם כבר גלו ליבנה יחזרו לירושלים ברגל. וקושיית התוס' דא"כ מ"ל לריב"ז דהוה בסנהדרין לא תקשה די"ל דאין חוזרין אלא לחניות דהא לא קאמר רק שבירושלים ודו"ק היטב בתוס'. רק דל"י מנ"ל הא דבעת מיתתו בעינן שיהא ב"ד הגדול בירושלים:

שם איש פלוני נתחייב מיתה בב"ד. נראה דשמוש הב' מן בב"ד הוא לסבה הגורמת כמו איש בחטאו יומתו. ור"ל על שהמרה דבריהם:

משנה ו

במשנה אפילו כוון את ההלכה לטמא אה"ט כו'. קשה דבדבר הלכה אפי' ניבא בשם ה' הוא בחנק שהוא נביא שקר דלא בשמים היא וכמש"כ הרמב"ם בפ"ט מהל' יסה"ת ה"ד או שאמר בדין מד"ת שה' צוה לו שהדין כך הוא ה"ז נביא השקר ויחנק כו' ע"ש. ולולי דברי הרמב"ם הייתי אומר כיון דל"א אלא בפרט א' מן המצוה אינו בכלל נביא השקר דדבר כתיב דמשמע דבר שלם כדפטרינן לקמן בגמרא בעוקר קצת דשאר מצות. ונלע"ד דזה תלי בפלוגתת אם משגיחין בב"ק עי' תוס' יבמות (י"ד) ד"ה ר"י היא:

שם בתוי"ט ד"ה חוץ מזוממי ב"כ כו' וז"ש רש"י כו'. הנה דקדק מדבריו דדוקא היכא דמחייבין גם את הבועל ע"ש. ול"נ מדבריו לעיל בסמוך ד"ה ובועלה דס"ל דאף דאינן מחייבין אותו מ"מ נידונין בחנק. ודקדוקו מכאן אין הכרח כ"כ: